

Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Юридичний інститут

Збірник наукових статей

**Актуальні проблеми вдо-
сконалення чинного зако-
нодавства України**

Випуск XXVI

м. Івано-Франківськ, 2011

ЦИВІЛЬНЕ ТА СІМЕЙНЕ ПРАВО. ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРСЬКОГО ТА КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА. ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Андрійчук Н. В.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДЧУЖЕННЯ СПІЛЬНОГО МАЙНА ПОДРУЖЖЯ

УДК 347.61/.64

Значна увага у розвитку правового регулювання інституту сімейного права надається законодавчій регламентації майнових правовідносин подружжя. Набрання чинності 1 січня 2004 р. Цивільного та Сімейного кодексів України, в яких дістали закріплення деякі нові положення щодо регулювання цивільних та сімейних правовідносин, зумовлює необхідність аналізу цих положень, оскільки все це має велике значення для правильного й однозначного застосування норм Цивільного та Сімейного кодексів (надалі – ЦК України і СК України).

Серед таких загальноправових проблем надзвичайно важливе місце займають питання відчуження спільного майна подружжя.

Відповідно до статті 51 Конституції України кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї [1]. Те ж, зазначено в ч. 1 ст. 65 СК України «дружина, чоловік розпоряджаються майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, за взаємною згодою» [2].

Метою даної статті є аналіз особливостей відчуження спільного майна подружжя.

Методологічною та теоретичною основою даної статті є досягнення світової науки і практики в галузі як цивільного, так і сімейного права. Зокрема, дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних вчених: В.А. Белова, С.М. Братуся, М.І. Брагінського, Д.В. Бобрової, В.В. Вітрянського, О.В. Дзери, І. В. Жилінкової, Н.Ю. Ліннікової, В.В. Луця, Р.П. Мананкової, М.Г. Маркової, Д.І. Мейєра, Є.О. Суханова, Ю.К. Толстого, Ю.С. Червоного, Я.М. Шевченко та інших.

Право спільної сумісної власності подружжя є різновидом права приватної власності фізичних осіб. Тому об'єктами цього права є будь-які речі, що належать фізичній особі на праві приватної власності. Вичерпного переліку об'єктів права спільної сумісної власності, як зазначають дослідники, дати неможливо [3; С. 37]. Як впливає зі змісту ч.2,

3 ст. 325 ЦК України та ч. 1 ст. 61 СК України склад, кількість і вартість майна, яке може бути у власності громадян, не обмежується, крім випадків, передбачених законом. Об'єктом права спільної сумісної власності подружжя є будь-яке майно, крім того, яке зазначено у постанові Верховної Ради України від 17 червня 1992 року «Про право власності на окремі види майна» [4]. У додатку №2 до цієї постанови наведено перелік видів майна, для набуття права власності на яке, встановлено спеціальний порядок. Крім того, не можуть бути об'єктами права приватної власності об'єкти, перелічені у ч. 2 ст. 5 Закону України «Про приватизацію державного майна» від 4 березня 1992 року в редакції Закону від 02.12.2010 N 2756-VI /2756-17 [5].

У зв'язку з цим можна погодитися з висновком І.В. Жилінкової в тій частині, що подружжю може належати на праві спільної сумісної власності будь-яке майно, яке взагалі може належати фізичним особам на праві приватної власності відповідно до законодавства про власність [6; С. 38].

Отже, законодавець об'єктами права спільної сумісної власності подружжя визначає будь-які речі, що належать фізичній особі на праві приватної власності, не конкретизуючи їх.

Важливим є визначення правового режиму здійснення подружжям права спільної власності. Так, ст. 63 СК України, передбачено, що дружина та чоловік мають рівні права на володіння, користування і розпорядження майном, що належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено домовленістю між ними [2]. Змістом права спільної сумісної власності, як й будь-якого права власності, є право володіння, користування та розпорядження спільною річчю (статті 63, 65 СК України та ст. 369 ЦК України).

На думку вчених, для права спільної часткової та спільної сумісної власності, характерні дві взаємопов'язані обставини: 1) множинність суб'єктів, що відрізняє його від інших видів права власності, яке належить одному суб'єкту; 2) єдність об'єкта [7; С.133]. Право кожного зі співвласників поширюється на об'єкт у цілому, а не на якусь його частину в натурі.

Множинність учасників спільної власності є особливістю суб'єктного складу спільної власності. І як наслідок, правовідносини виникають не тільки між власниками та не власниками, а й між співвласниками. У літературі розрізняють зовнішні та внутрішні правовідносини між співвласниками.

Зовнішні правовідносини спільної власності, тобто правовідносини співвласників з третіми особами, мають абсолютний характер, що про-

являється у тому, що співвласники наділені суб'єктивним правом спільної власності. Особливістю є те, що правомочною стороною виступає не одна особа, а декілька [8; С. 378-379].

Внутрішні правовідносини спільної власності, тобто правовідносини між самим співвласниками, за своєю структурою є відносними. Всі співвласники індивідуалізовані. Водночас їх внутрішні права та обов'язки щодо одне одного обумовлені наявністю самого права спільної власності, що опосередковує ставлення до речі «як до своєї» і для їх виникнення не потрібні додаткові юридичні факти. Водночас внутрішні правовідносини між співвласниками можуть мати й зобов'язальний характер – це стосується правовідносин, пов'язаних з одержанням доходів від спільної речі та несенням витрат, пов'язаних з її утриманням.

Р.Мананкова вважає, що за своїм змістом, внутрішні правовідносини спільної власності є правом кожного зі співвласників на володіння, користування та розпорядження спільною річчю та обов'язок кожного з них не заважати іншим співвласникам робити це [9; С. 8]. Однак, на думку автора, дане твердження є суперечливим, оскільки в такому випадку обов'язки співвласників нічим не відрізняються від обов'язків третіх осіб.

Згідно з ч. 1 ст. 358 ЦК України право спільної часткової власності здійснюється співвласниками за їх згодою. А згідно з ч. 2 ст. 369 ЦК України розпорядження майном, що є у спільній сумісній власності, здійснюється за згодою всіх співвласників, яка вважається досягнутою незалежно від того, хто з учасників вчинив правочин щодо розпорядження цим майном [7; С.113].

Таким чином, більш правильним є твердження, відповідно до якого змістом внутрішніх правовідносин спільної власності є право кожного із співвласників на володіння, користування та розпорядження спільною річчю та обов'язок кожного з них погоджувати свою поведінку, пов'язану з володінням користуванням та розпорядженням нею, з іншими співвласниками [10; С.189]. Отже, подружжя при реалізації права спільної сумісної власності зобов'язане не тільки не перешкоджати одне одному в здійсненні прав з цією власністю, а й узгоджувати свою поведінку щодо володіння, користування та розпорядження спільним майном з другим із подружжя.

Відповідно до ст. 63 СК України дружина та чоловік мають рівні права на володіння, користування та розпорядження майном, що належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено домовленістю між ними. Аналогічне положення міститься в ч.1 ст. 369 ЦК України. Однак ні СК України, ні ЦК України не передбачили порядок

здійснення подружжям правомочностей щодо володіння та користування спільним майном. Крім того, ст. 63 СК України не конкретизує у якій формі має бути оформлено «домовленість» щодо володіння та користування спільним майном. На відміну від СК України, Сімейним кодексом Російської Федерації, у ст. 33 при визначенні режиму спільної сумісної власності передбачено, що «законний режим майна подружжя діє, якщо шлюбним договором не передбачено інше» [11]. Таким чином, правовідносини щодо володіння та користування спільним майном подружжя, потребують удосконалення, шляхом внесення до Сімейного та Цивільного кодексів норм, які б визначали у якій формі має бути оформлено «домовленість» щодо володіння та користування спільним майном.

Частиною 2 ст. 65 СК України встановлюється презумпція згоди одного з подружжя при здійсненні операцій із спільним майном другим з подружжя. В даному випадку, законодавець виходив з припущення про спільність та єдність інтересів подружжя. Однак, ця презумпція не поширюється на укладення договорів, які мають бути нотаріально посвідчені, а також договорів стосовно цінного майна. У цьому випадку згода подружжя має бути оформлена письмово.

Із змісту ч. 2 і ч. 3 ст. 65 СК України можна виділити такі групи договорів, пов'язаних з розпорядженням майном, яке є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. В залежності від способу виявлення волі одним з подружжя щодо укладення договорів другим із подружжя, можна виділити наступні три групи договорів: дрібні побутові; договори, що виходять за межі дрібних побутових; договори, що потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, а також договори стосовно цінного майна.

Проаналізуємо їх:

1) дрібні побутові договори. Частиною 2 ст. 65 СК України встановлюється правило, згідно з яким передбачається наявність згоди другого з подружжя на укладення такого договору, яка не може бути спростованою. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст.31 ЦК України договір вважається дрібним побутовим, якщо він задовольняє побутові потреби особи, відповідає її фізичному, духовному чи соціальному розвитку та стосується предмета, який має невисоку вартість.

2) договори, що виходять за межі дрібних побутових. Як вже зазначалося, ч. 2 ст. 65 СК України встановлює презумпцію згоди одного з подружжя на укладення зазначених договорів другим із подружжя. Однак в ч. 2 ст. 65 СК України не визначено критерію, на підставі якого такий правочин можна визнати недійсним. Більш продумано це питання в ст. 35 Сімейного кодексу РФ, зокрема «угода, вчинена одним з подружжя з

розпорядження спільним майном подружжя, може бути визнано судом недійсною у зв'язку з відсутністю згоди іншого з подружжя тільки на його вимогу і тільки у випадках, якщо буде доведено, що іншій стороні в угоді було відомо або їй заздалегідь було відомо про відсутність згоди другого з подружжя на вчинення такої угоди» [11]. У вітчизняній юридичній науці дану позицію підтримують Т.Ариванюк і О.Дзера [12; С.139].

3) договори, що потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, а також договори стосовно цінного майна. Особливість даної групи договорів є те, що на їх укладення не поширюється презумпція згоди другого з подружжя. Так, для укладення одним із подружжя договорів, які потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, а також договорів стосовно цінного майна, згода другого з подружжя має бути подана письмово. Згода на укладення договору, який потребує нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, має бути нотаріально посвідчена.

Із змісту ч. 3 ст. 65 СК випливає, що згода другого з подружжя подається у простій письмовій формі, якщо правочин, який укладається одним з подружжя за рахунок спільного майна, стосується цінного майна і разом з тим не вимагає нотаріального посвідчення та (або) державної реєстрації. Якщо правочин вимагає нотаріального посвідчення та (або) державної реєстрації, незалежно від того, чи є майно цінним, згода на укладення будь-якого правочину має подаватись у письмовій формі та засвідчуватись нотаріально.

Проблемним у нотаріальній та судовій практиці є питання про те, чи має один з подружжя право надати другому з подружжя згоду на розпорядження усім спільним сумісним майном. Відмова нотаріуса посвідчити таку заяву може бути оскаржена на засадах законодавчої неможливості обмежити одного з подружжя в праві надання згоди другому з подружжя на розпорядження спільним майном [13; С. 335]. При цьому нотаріус має роз'яснити другому з подружжя наслідки такої згоди, а також акцентувати увагу заявника на її безвідкличному характері.

Строк дії заяви другого з подружжя про згоду на відчуження майна законом не встановлений. Водночас не можна не відзначити, що на практиці нотаріуси приймають заяви від другого з подружжя, інших учасників спільної сумісної власності, якщо від дати видачі заяви до дати посвідчення правочину про розпорядження спільним майном пройшло не більше шести місяців [14].

Другий з подружжя, надаючи згоду на розпорядження спільним майном, має право при цьому визначити умови, за яких майно відчужується-

ся: вказати особу, яка може бути набувачем у правочині, вид правочину, ціну та інші умови правочину. В такому разі нотаріус при посвідченні відповідного правочину зобов'язаний перевірити додержання вказаних у заяві умов [15].

Як вже зазначалося, положеннями ЦК України і СК України визначено, що дружина та чоловік мають рівні права на володіння, користування і розпорядження майном, що належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено домовленістю між ними.

Особливістю права спільної сумісної власності є відсутність визначення часток учасників. Іншими словами, на відміну від спільної часткової власності, права учасників якої мають вираження у вигляді ідеальної (арифметичної) частки у праві спільної власності, що дозволяє визначити відповідний обсяг їх прав та обов'язків при здійсненні права, а на конкретну частину майна - при виділі частки або при її поділі, право кожного співвласника у спільній сумісній власності поширюється на усе майно, без ідеального вираження частки у праві спільної власності.

Відповідно до статті 369 ЦК України розпорядження майном, що є у спільній сумісній власності, здійснюється за згодою всіх співвласників.

У разі вчинення одним із співвласників правочину щодо розпорядження спільним майном вважається, що він вчинений за згодою всіх співвласників. Згода співвласників на вчинення правочину щодо розпорядження спільним майном, який підлягає нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації, має бути висловлена письмово і нотаріально посвідчена. Право розпорядження майна закріплює абсолютну владу власника над майном, яке може здійснюватись у формі відчуження [16].

Чинним законодавством передбачений особливий порядок здійснення права власності подружжя.

Об'єктом права спільної сумісної власності подружжя є житло, набуте одним із подружжя під час шлюбу внаслідок приватизації державного житлового фонду, та земельна ділянка, набута внаслідок безоплатної передачі її одному з подружжя із земель державної або комунальної власності, у тому числі приватизації.

Для укладення одним із подружжя договорів, які потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, а також договорів стосовно цінного майна, згода другого з подружжя має бути подана письмово. Згода на укладення договору, який потребує нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, має бути нотаріально посвідчена.

Поряд з іншими правовими інститутами, реалізацію вказаного права забезпечує нотаріат.

Пунктом 44 Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, передбачено, що договори щодо належного подружжю на праві спільної сумісної власності майна, які потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, а також правочини щодо іншого цінного майна можуть бути посвідчені нотаріусом за наявності письмової згоди другого з подружжя. Згода на укладення такого договору повинна бути посвідчена нотаріально. Про наявність згоди другого подружжя зазначається в тексті договору з посиланням на реєстровий номер, за яким ця згода посвідчена, та дату її посвідчення [15].

Враховуючи зазначене, згода подружжя на укладення договору має бути викладена на окремому документі (заяві).

Другий з подружжя, надаючи згоду на розпорядження спільним майном, має право при цьому визначити умови, за яких майно відчужується: вказати особу, яка може бути набувачем у правочині, вид правочину, ціну та інші умови правочину.

Слід зазначити, що розірвання шлюбу не припиняє права спільної сумісної власності на майно, набуте за час шлюбу. З цього слідує, що усі правила, які регулюють порядок та встановлюють обмеження у розпорядженні спільним сумісним майном, зберігають свою силу для колишнього подружжя і після припинення шлюбу, якщо тільки режим спільної сумісної власності не був припинений у зв'язку з поділом майна.

Важливим є питання з приводу правомірності застосування норм ЦК України та СК України, і, зокрема, правила ч. 3 ст. 65 СК України, за яким при відчуженні майна одним з подружжя потрібна письмова (письмова нотаріальна) згода другого, в тих випадках, коли укладається правочин, за яким майно не відчужується, а набувається. Варто підкреслити, що в деяких випадках отримання майна у власність або в користування може бути пов'язане з витратами, які є не менш значними, ніж ті, що існують при відчуженні об'єктів спільної сумісної власності (наприклад, при отриманні майна в позику під проценти, в довгострокову оренду).

Як нотаріальна практика, так і думки науковців з цього питання не відрізняються наявністю єдиного підходу. Так, проф. О. В. Дзера, аналізуючи проблему необхідності одержання згоди другого з подружжя при придбанні одним з них нерухомого майна за договором купівлі-продажу, посилається на те, що норми ч. 3 ст. 65 СК України розраховані на відносини розпорядження спільною власністю подружжя шляхом відчуження майна, якщо договір вимагає нотаріального посвідчення та

(або) державної реєстрації [13]. Грошові кошти, що сплачуються покупцем (покупцем), не є предметом відчуження, адже не є предметом договору, а виступають лише засобом платежу. Крім того, якщо нотаріус вимагатиме письмову згоду на відчуження грошових коштів одним з подружжя, другий з подружжя, який не є стороною в договорі, має надати підтвердження того, що кошти вносилися в бюджет сім'ї, чого зробити, як правило, він не зможе через відсутність доказів. На підставі наведеного, вчений приходиться до висновку, що згода другого з подружжя на придбання, зокрема, нерухомого майна не потрібна.

Натомість розробник СК України проф. З. В. Ромовська займає протилежну позицію, за якою нотаріусу слід виходити з презумпції спільної сумісної власності за ч. 2 та 3 ст. 61 СК України, за змістом яких все, включаючи грошові кошти, що одержане одним з подружжя, в тому числі і за договором, укладеним в інтересах сім'ї, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя [17].

На нашу думку, при вирішенні цього питання слід виходити з правової природи правочину, що укладається одним з подружжя. Якщо предметом такого правочину є відчуження грошових коштів, наприклад, договір дарування грошей (ст. 718 ЦК України), договір пожертви (ст. 729 ЦК України), договір позики грошових коштів (ст. 1046 ЦК України), правила ч. 3 ст. 65 СК України щодо необхідності отримання письмової (письмової нотаріальної, якщо договір посвідчується нотаріально) згоду другого з подружжя на розпорядження майном слід отримувати.

У випадках вчинення інших правочинів (договорів), в яких грошові кошти виступають засобом платежу, письмової згоди законом прямо не вимагається, однак її оформлення дозволить надати додаткову гарантію чинності укладеного правочину для контрагента. Адже укладення договорів купівлі-продажу, ренти, довічного утримання (догляду), спадкового договору, інших відплатних договорів, в яких стороною (набувачем) є один з подружжя, без згоди другого з подружжя автоматично відносить такий договір до категорії оспорюваних на підставі відсутності згоди другого з подружжя на його укладення (ч. 2 ст. 65 СК України).

Існують випадки, коли один з подружжя має намір укласти правочин про придбання майна за кошти, які, за його твердженням, належать йому особисто. Якщо згоду на укладення договору другим з подружжя витребувати неможливо, нотаріус вотребує від другого з подружжя заяву про те, що кошти є особистою власністю іншого з подружжя. Якщо і таку заяву не можна одержати, особа, яка звернулася за посвідченням договору, подає заяву про те, що грошові кошти є її особистою власністю. На нашу думку, така заява має бути включена до тексту договору і

є важливою гарантією не лише для нотаріуса, але й для контрагента за договором, який у випадку оспорювання договору другим з подружжя матиме доказ порушення зобов'язань іншою стороною, що полегшить застосування наслідків порушення договору (розірвання, відшкодування збитків).

Нотаріус посвідчує правочин щодо розпорядження майном без згоди другого з подружжя, якщо з правовстановлювального документа, договору, укладеного між подружжям, акта цивільного стану про укладення шлюбу та інших документів випливає, що зазначене майно є особистою приватною власністю одного з подружжя, тобто набуте до реєстрації шлюбу, за час шлюбу, але на умовах, передбачених шлюбним або іншим договором, укладеним між подружжям, договором дарування або в порядку спадкування, або за кошти, які належали їй (йому) особисто тощо. Про перевірку цих обставин нотаріус робить відмітку на примірнику правочину, що залишається в справах державної нотаріальної контори (приватного нотаріуса), з посиланням на реквізити відповідних документів, якщо ці документи не приєднуються до примірника такого правочину [15].

Крім того, правочини щодо розпорядження майном можуть бути посвідчені без згоди другого з подружжя також у випадках:

а) коли останній не проживає за місцезнаходженням майна і місце проживання його невідоме. На підтвердження цієї обставини подається копія рішення суду, що набрало законної сили, про визнання другого з подружжя безвісно відсутнім. У разі встановлення опіки над майном особи, визнаної безвісно відсутньою, нотаріус виключає майно з опису або повідомляє нотаріуса, що здійснив опис, про необхідність виключення майна з опису. Про виключення майна з опису повідомляється опікун;

б) якщо майно набуто одним з подружжя за час окремого проживання з другим з подружжя у зв'язку з фактичним припиненням шлюбних відносин. На підтвердження цієї обставини подається копія рішення суду, що набрало законної сили, про визнання особистою приватною власністю одного з подружжя майна, що є предметом цього договору [15].

Згідно абзацу третього пункту 45 Інструкції при посвідченні правочинів щодо відчуження майна від імені особи, у якої немає чоловіка або дружини, відчужував подає заяву про те, що майно, яке є предметом правочину, не є об'єктом спільної сумісної власності, зміст якої доводиться другій стороні правочину. Якщо це майно виявляється об'єктом спільної сумісної власності з колишнім чоловіком (дружиною), від

останнього (останньої) слід витребувати заяву із згодою на відчуження майна, а подавати заяву, яка передбачена абзацом третім пункту 45 Інструкції, підстав немає.

Варто звернути увагу і на те, що практика посвідчення правочинів про розпорядження спільним майном залежить від того, на чие ім'я оформлений правостановлювальний документ [16]. Якщо правостановлювальний документ оформлений на ім'я одного з подружжя, однак майно було придбане під час перебування подружжя в шлюбі, це жодним чином не позбавляє другого з подружжя прав учасника спільної сумісної власності. Проте в цьому разі саме зареєстрований співвласник має укласти і підписати договір, а незареєстрований - дати згоду на підписання договору іншому співвласнику, який вказаний у правостановлювальному документі. Відповідно, якщо правостановлювальний документ оформлений на ім'я обох з подружжя, вони обоє виступають відчужувачами в тексті договору про розпорядження майном.

Якщо майно є об'єктом спільної сумісної власності подружжя, один з якого помер, а правостановлювальний документ оформлений на ім'я другого з подружжя, який пережив, останній набуває право після закінчення шестимісячного строку для прийняття спадщини укласти правочин про розпорядження спільним майном, а нотаріус має такий правочин посвідчити. При цьому відчужувач має подати нотаріусу свідоцтво про смерть другого з подружжя, а нотаріус має отримати витяг зі Спадкового реєстру про те, що спадкова справа не заводилась.

Підсумовуючи все вищевикладене слід відмітити, що сімейне законодавство України, виявило в нотаріальній практиці деякі питання, що стосуються відчуження спільної власності подружжя, недостатньо урегульованими на законодавчому рівні. Відчуження спільного майна подружжя в нотаріальному процесі має свої особливості, і на часі постає питання вдосконалення процесуально-правового забезпечення відчуження спільної власності подружжя в нотаріальному процесі.

1. Конституція України. // Відомості Верховної Ради України. –1996. – № 30.
2. Сімейний кодекс України // Офіційний вісник України, 2002, N 7 (01.03.2002), ст. 273.
3. Жилинкова И.В. Право собственности супругов. – Харьков, 1997. – 240 с.
4. Постанова Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна» від 17 червня 1992 року // Відомості Верховної Ради України, 1992, N 35 (01.09.92), ст. 517.

5. Закону України «Про приватизацію державного майна» від 4 березня 1992 року в редакції Закону від 02.12.2010 N 2756-VI /2756-17 / Голос України, 1992, 05, 06.05.92 N 82

6. Жилинкова И.В. Право собственности супругов. – Харьков, 1997. – 240 с.

7. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України. За ре. Ю.С. Червоного. К.: Істина, 2003 – 460 с.

8. Советское гражданское право. – Ч. I. М., 1986. – 560 с.

9. Мананкова Р.П. Правоотношения общей долевой собственности по советскому законодательству. – Томск, 1977. – 186 с.

10. Гражданский кодекс Украины: Научно-практический комментарий. – Харьков, 2000. – 680 с.

11. Семейный Кодекс Российской Федерации от 29.12.1995 N 223-ФЗ/ <http://duma.consultant.ru/page.aspx?1164412>

12. Сімейне право України. – К., 2002. – 560 с.

13. Цивільний кодекс України. Науково-практичний коментар (у 2-х томах). Дзера О.В., Кузнецова Н.С., Луць В.В. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 800 с.

14. Консультація Шапченко М.І / <http://palata.notariat.org.ua/qa/1185.html>

15. Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріальних дій нотаріусами України / Офіційний вісник України, 2004, N 10 (26.03.2004), ст. 639.

16. Особливості посвідчення договорів відчуження спільного майна подружжя. Роз'яснення Міністерства юстиції України від 11-05-2011 р. / <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0032323-11>

17. Нотар-XXI (журнал). - 2005. - N 1-2- С. 35 – 37.

18. Цивільний кодекс України / Офіційний вісник України, 2003, N 11 (28.03.2003), ст. 461

Андрійчук Н. В. Особливості відчуження спільного майна подружжя.

У статті розглядаються особливості відчуження майна, що є спільною сумісною власністю подружжя, визначено три групи договорів щодо спільного майна дружини та чоловіка. Проведено порівняння відповідних норм Сімейного кодексу України та Росії. Особливої уваги приділено вимогам укладення договорів які вимагають нотаріального посвідчення.

Ключові слова: сім'я, майнові права, подружжя, відчуження майна, правовий режим.

Андрійчук Н. В. Особенности отчуждения общего имущества супругов.

В статье рассматриваются особенности отчуждения имущества, которые являются общей собственностью супругов, определено три группы договоров относительно общего имущества жены и мужа. Проведено сравнение соответствующих норм Семейного кодекса Украины и России. Особенного внимания уделено требованиям заключения договоров которые требуют нотариального удостоверения.

Ключевые слова: семья, имущественные права, супруги, отчуждение имущества, правовой режим.

Andryichuk N.V. Features of the alienation of common property of spouses.

The article deals with the peculiarities of the disposal of community property. Within the general context, three types of contracts for community property are researched. The respective practices of the Family Code of the Russian Federation and the family legislation of Ukraine are contrasted. The requirements for the contracts to be registered are pinpointed.

Keywords: family, property rights, married couple, the disposal of property, legal mode.